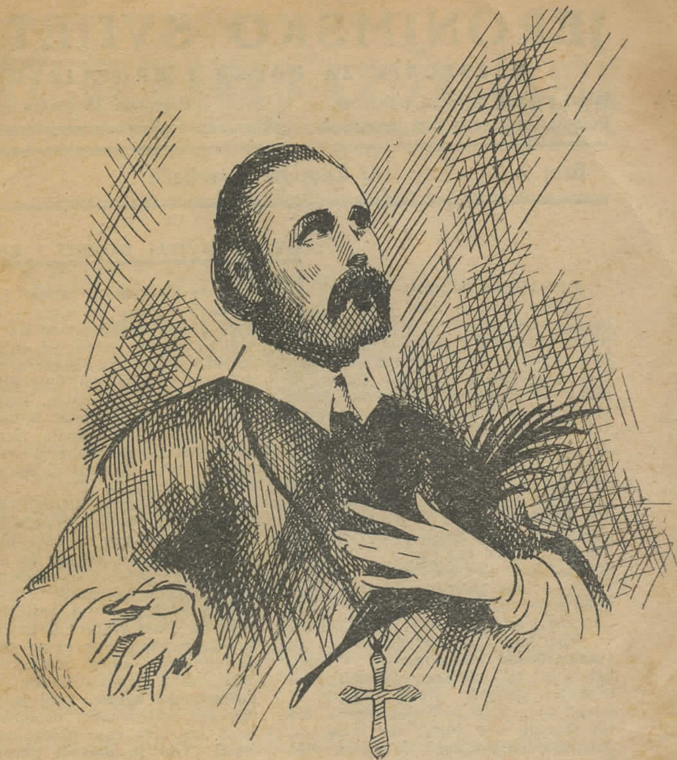
JERONIMSKO SVIJETLO

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

HRVAT MUČENIK

BLAŽENI MARKO KRIŽEVČANIN

1 DIN

JERONIMSKO SVIJETLO

MJESEČNIK ZA POUKU I PROSVJETU

Izlazi svakog mjeseca jedamput — Pretplata 15 dinara na godinu

Pojedini broj stoji kod jeronimskog povjerenika i preprodavaoca samo 1 dinar

Broj 9. — U Zagrebu 1. veljače — 1935.

OVO PROČITAJ DOBRO I ZAPAMTI!

DOSADAŠNJI NAŠI SVESCI.

Izašlo ih je u god. 1934. ukupno osam, rašireni su u više nego 200 tisuća primjeraka po svim našim selima i gradovima. Svuda su rado primljeni. Svuda ih rado čitaju. U njima je napisano, što zbilja danas svaki čovjek treba da zna, i to:

1. Kuda srlja čovječanstvo?
2. Svijet traži vode.
3. Gdje nam je spas?
4. Što je Papa Hrvatima?
5. Kad će biti propast svijeta?
6. Crveno selo.
7. Crna velevlast.

A u posebnom je svesku opjevana smrt Isusova, to je:

8. Gospin plač.

Već kad tako poredamo sve te sveske jedan do drugoga, vidimo, kako je to vrijedno, zanimljivo i svakom korisno štivo. Mnogi i mnogi nam pišu pohvalna pisma. Od tih mnogih evo čujte, što jedan od najoduševljenijih naših prijatelja piše iza sveska »Crna velevlast«:

»To je zbilja prava pučka i zaista dobra knjižica, kakvu samo zaželjeti možemo. Kako sam bio veseo, kad sam je pročitao! Hvala Bogu dragom, da još ima ljudi, koji znadu zbilja pučki pisati! Istina, to je teško, to pisca više izmuči, nego da piše knjigu za školovane ljude. Zato i ima tako malo pučkih pisaca. Najbolji su se okupili oko ove naše jeronimske dinar-štampe. Čovjeka, koji osjeća, što je pučki, silno razveseli, kad se nađe, tko umije lijepo pučki pisati. To je pravi užitak čitati — kao da piješ bistri gorski izvor. To je dar vredniji od zlata i od hambara punih pšenice. Jer ne živi čovjek i narod samo od kruha. Ima narod i drugi glad: glad za duhovnim dobrima. Treba mu dati hljeba duhovnoga, i to na način, koji će narod najradije primiti i usvojiti u svoju dušu. To, hvala Bogu, daju ove jeronimske knjižice po dinar, kojima neka Bog dragi dade, da se što više rašire!«

ŠTO ĆEMO DONOSITI OVE GODINE U NAŠIM SVESCIMA?

Svaki svezak će opet obrađivati po jedno važno pitanje iz našeg života. Tako ćete u slijedećem svesku čitati, kako se među sve narode svijeta uvukao **»Novi Antikrist«**, koji hoće da sruši vjeru i Crkvu! Taj se zloduh uvukao i k nama Hrvatima, pa ga mora svaki upoznati. Zatim ćete čuti u jednom svesku, **»Otkuda gospodarska kriza«**, a to je ono, što nas sve toliko tare, osobito po selima. Iza toga ćete u jednom svesku čitati **»Tko je najveći narodni prijatelj«**, pa nam je to važno znati osobito u današnje vrijeme, gdje se svi osjećamo, kao da nemamo pravih prijatelja. Onda će doći jedan svezak, u kojem ćete saznati, tko ruši obitelji u narodu i tko hoće, da ostane **»Narod bez obitelji«**. A budući da narod bez obitelji ne može postojati, u tom ćemo svesku zapravo saznati, tko hoće da naš narod propadne. I tako će se redati naši svesci jedan za drugim, jedan sve zanimljiviji i važniji od drugoga. Primajte ih zato rado, čitajte i dajte svima i svakomu, da ih pročita!

BLAŽENI MARKO KRIŽEVČANIN

NJEGOVO DJETINJSTVO I MLADOST.

Rodio se Marko Križevčanin, koji je imao i drugo ime Stjepan, godine Gospodnje 1589. u Križevcima, u slobodnom i kraljevskom gradu, a nekoć u povijesti hrvatskoga naroda i veoma znamenitom gradu.

Marko Stjepan Križevčanin naše je gore list, on je Hrvat. Isticao je to on sam i u ono doba prije tri stotine godina, kad narodna misao nije bila tako budna, kad su se naši pređi boreći se za prava Hrvatske s ponosom služili latinskim jezikom. Već na sveučilištu u Gracu, gdje je učio fiziku, upisao se 10. ožujka 1610. u sveučilišnu maticu: Marko Krizin Hrvat Križevčanin. A kasnije, kad je došao u Rim u glasoviti zavod Germanikum, i ondje se na dva, tri mjesta pisao: Marko Stjepan Krizin (Križevčanin), Hrvat iz zagrebačke biskupije.

Ne može se stalno znati, da li mu je prezime Krizin (Crisinus) porodično prezime — dakako polatinjeno — ili imade to prezime od rodnoga grada Križevaca (Crisium). Ako mu je prezime Krizin porodično prezime, onda je veoma vjerojatno, da je prezime njegove porodice, odnosno njegova oca bilo Križ. Kako su pak hrvatska prezimena do pred stotinu godina i više prevodili na latinski ili su im barem dodavali latinski svršetak, ne bismo se trebali čuditi, da su i Markovi roditelji, a po njima i Marko svoje hrvatsko prezime Križ prema tadašnjemu običaju pretvorili u latinsko Crisinum. I doista

vidimo, da se naš Marko na sveučilištu u Gracu upisao: Marko Krizin Hrvat Križevčanin (Marcus Crisinus Croata Crisiensis), gdje kao da prezime Krizin hoće da istakne pred imenom svoga rodnoga grada. No pustimo to. Neka ovo pitanje riješe naši povjesničari. Za nas je dosta da znademo, da je blaženi naš Marko bio Hrvat, da je svijetlo Božje ugledao u hrvatskom gradu, u Križevcima, da je hrvatsko svoje podrijetlo isticao svagdje, gdje je to trebalo, i da je s ponosom isticao, da je Hrvat.

O samom djetinstvu Markovu znademo nažalost vrlo malo, ali iz onoga, što znademo o kasnijem životu njegovu, s pravom zaključujemo, da su mu roditelji morali biti vrlo čestiti ljudi i dobri, kreposni, pobožni katolici. Čitamo u životopisima Markovim, da su ga roditelji njegovi isprosili od Boga po zagovoru blažene Gospe, pak su zato i njemu usadili u srce duboku pobožnost prema prečistoj Djevici. Znademo sigurno, da je naš Marko cijeli život presvetu Djevicu Mariju osobito štovao i djetinjom je ljubavlju ljubio, pa je i u zadnjim časovima života, kad je krvnik zamahnuo mač, da mu odrubi glavu, sazivao slatka imena Isusa i Marije.

Vrlo je vjerojatno, da su roditelji maloga Marka dali učiti kod kuće, pa je tako osnovne nauke primao pod njihovim nadzorom i pod roditeljskom njihovom paskom. Marko je bio bistro dijete. To je pokazao i na višim naucima, gdje se svuda odlikovao velikom marljivošću i solidnim znanjem.

MARKO NA VIŠIM ŠKOLAMA.

Kad je kod kuće svršio potrebne nauke, da je mogao poći u više škole, ishodiše roditelji, da je bio kao pitomac primljen u zavod, koji je 1602. u Gracu obnovio i proširio Ferdinand, onda još nadvojvoda Štajerske. Da

Bl. Marko Križevčanin

taj zavod bude što bolje uzgajao svoje pitomce, predao ga je ocima Družbe Isusove, jer su Isusovci već onda bili poznati kao vrsni uzgajatelji mladeži. Iz ovoga zavoda je naš Marko polazio sveučilište i ondje učio filozofiju, odabravši iz velikoga područja filozofije fiziku, u kojoj se želio što više usavršiti. Na sveučilištu je bio uvijek među prvim đacima, pak je 1609. na javnom ispitu bio svečano proglašen Magistrom ili Doktorom filozofije.

U svom uzgojnom zavodu, koji su po nadvojvodi Ferdinandu prozvali: »Ferdinandeum«, osnovali su Isusovci za mladež Marijinu kongregaciju s naslovom »Navještenja Marijina«. Marijina kongregacija je družba posebnih štovatelja Marijinih, koji se svečano sasvim posvete Mariji, Majci Božjoj, kao gospodarici i majci svojoj. U Marijinu kongregaciju primaju se samo po izbor ljudi, čestita i kreposna života. Radi li se dakle o Marijinoj kongregaciji mladića, primaju se u kongregaciju samo izabrani mladići, koji se odlikuju znanjem i krepostima, koji doista žele služiti presvetoj Gospi. Možemo već dakle otale zaključiti, kako je morao biti krepostan naš Marko, kako je morao biti uzoran mladić, kad su ga primili u Marijinu kongregaciju, ma da nije još bio ni punu godinu dana u zavodu. Bio je upisan među članove kongregacije 26. kolovoza 1607. Dan, kad je bio primljen u Marijinu kongregaciju, ostao je Marku u najljepšoj uspomeni, pa ga je kasnije nazivao jednim od najljepših dana u životu.

MARKO KRIŽEVČANIN U RIMU.

Neki kažu, da su roditelji Markovi odredili sina svoga, da se posveti vojničkomu staležu. No Marka samoga nije srce vuklo u taj stalež. Bog je s njime imao druge planove, a volji se Božjoj pokorio ne samo Marko, već i bogoljubni njegovi roditelji, makar se u Marka

nije zapravo radilo, da se pokori volji Božjoj, jer je volja Božja bila i njegova volja. Već na visokoj školi u Gracu osjeti veliko nagnuće k svećeničkom staležu. Nije ipak slijepo vjerovao tome nagnuću, nego je ozbiljno o tome razmišljao i posavjetovao se sa svojim poglavarima, da li je to nagnuće doista čisto, da li to nagnuće dolazi doista od Boga. Htio je biti na čistom, da li možda ne želi biti svećenik iz kakovih drugih razloga, a ne da svom dušom služi Bogu i radi za spasenje duša. Kad se uvjerio, da ga Bog doista zove u svećenike, tek je onda odlučio odazvati se pozivu Božjemu, ali je prije još zamolio roditelje, da mu i oni dopuste posvetiti se bogoslovnoj znanosti i prigrliti stalež svećenički. Kako već rekosmo, roditelji su rado na to privoljeli.

Mladi Marko je tada obukao kleričko odijelo, postao je klerik, i to klerik zagrebačke biskupije.

*

Bit će dobro da ovdje pripomenemo, da je u ono doba današnja zagrebačka nadbiskupija bila samo biskupija. Stolicu zagrebačkih biskupa podignuo je na čast stolice Nadbiskupske i Metropolitanske Papa Pijo IX. Bilo je to godine 1852. A to je učinio za duhovno dobro vjernika kraljevina Hrvatske i Slavonije. Narod Hrvatske i Slavonije pokazao je u najburnijim vremenima, da je vjeran Isusu Kristu, u najtežim časovima branio je vjeru i Crkvu, pokazao je uvijek duboku pobožnost, tako govori Pijo IX. u Buli, kojom zagrebačku biskupiju — kako rekosmo — godine 1852. diže na čast nadbiskupije, te istodobno osniva crkvenu provinciju Hrvatskoslavonsku, u koju spadaju osim zagrebačke nadbiskupije biskupija đakovačka i senjska, te grkokatolička biskupija u Križevcima. Istom je Bulom Pijo IX. glavni grad Hrvatske i Slavonije, Zagreb, uzvisio

na čast nadbiskupskoga i metropolitanskoga grada, a stolnu crkvu u Zagrebu, posvećenu na čast Majke Božje u nebu uzete, svetoga Stjepana i svetoga Ladislava, kraljeva Ugarske, uzvisio je na čast Metropolitanske crkve. U to je vrijeme na stolici zagrebačkih biskupa bio Juraj Haulik, kojega je 8. svibnja 1853. apostolski nuncij u Beču, nadbiskup kardinal Viale-Prela, u nazočnosti bana Jelačića i uz neizrecivo oduševljenje svih katolika Hrvata ustoličio u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj za prvoga nadbiskupa nove zagrebačke nadbiskupije. Već godine 1856. imenovao je isti Papa Pijo IX. nadbiskupa Haulika kardinalom svete Rimske Crkve.

*

Mislim, da cijenjenim čitateljima ne će biti krivo, što smo se eto nešto udaljili od našega Marka. Dobro je dozvati sebi kadikad u pamet važne događaje iz lijepe prošlosti naše.

Kad su glavari gradačkoga zavoda vidjeli, da njihov pitomac, u koga su tako divne sposobnosti, tako krasno znanje i duboka pobožnost, želi biti svećenik, zatraži rektor zavoda, O. Grgur Rumer, za njega mjesto u glasovitom rimskom uzgojnom zavodu Germanikumu, koji je osnovao sam sv. Ignacije, utemeljitelj reda Družbe Isusove ili Isusovaca. Sv. Ignacije je želio, da se u ovaj zavod primaju mladići, koji se odlikuju pobožnošću i umnim sposobnostima, pa kad svrše svoje nauke i vrate se u domovinu, dà budu vazda stajali na braniku Kristove vjere i Crkve. Sv. Ignacije imao je pred očima ponajpače Njemačku, kojoj je Luter reformom svojom, krivovjerjem svojim, zadao teških rana, tako teških, te one i danas još nisu zacijelile. Iz naše Hrvatske bilo je mnogo vrsnih mladića u tom zavodu, koji su kasnije u životu bili na diku i ponos i zavodu i cijelomu hrvatskomu narodu. Iz prošlosti dosta je da spomenem zagrebačkoga biskupa Martina Borkovića, a iz novijeg doba Vrhbosanskoga nadbiskupa Dra Josipa Štadlera, dragoga našega svetoga biskupa Langa, a i mladi naš nadbiskup koadjutor uzgajao se za svećenika i svršio nauke u Germanikumu.

Pitomci Germanikuma polazili su glasovito rimsko Gregorijansko sveučilište, a polaze to sveučilište i danas. Na tom sveučilištu uvijek su profesori najučeniji članovi reda Družbe Isusove, koje na važna ova profesorska mjesta zovu iz svih krajeva svijeta.

Dakako da je Marko Križevčanin na preporuku tako uglednoga Isusovca, kakav je bio O. Grgur Rumer, bio primljen u Germanikum. Odmah se zaputio u Rim i stupio u zavod 1. studenoga 1611. navršivši tek nedavno dvadeset dvije godine života.

Kad je stupio u zavod, imao je da položi zakletvu, kako je polažu i danas pitomci, koji borave u zavodu na trošak samoga zavoda. U toj se zakletvi obvezuju, da će se nakon svršenih nauka odmah vratiti u domovinu i ondje raditi u duhu osnivača zavoda sv. Ignacija, da će se posvetiti duhovnoj pastvi, da ne će uzeti nikakove službe, koja se ne bi slagala s duhovnom pastvom... Ovu zakletvu mora svaki pitomac svojom rukom napisati i potpisati i predati je ravnatelju zavoda, a on je pohrani u arhiv, gdje se trajno čuva. U početku zakletve napiše svaki pitomac svoje ime i prezime, narodnost svoju i iz koje je biskupije. Tako čitamo u zakletvi, kako ju je svojom rukom napisao i potpisao naš Marko: »Ja Marko Stjepan Krizin, Hrvat iz zagrebačke biskupije...« Ova se zakletva Marka Križevčanina i danas čuva u arhivu Germanikumu.

Marko Križevčanin imao je da u Germanikumu svrši četiri godine bogoslovskih nauka.

Kako je u Gracu bio uvijek prvi, bio je Marko odličan đak i ovdje u Germanikumu. I vladanjem svojim i marljivošću svojom prednjačio je svima. Svima je bio i uzor pitomca i uzor đaka. Najjasniji dokaz divnih Markovih duševnih sposobnosti i dubokoga znanja, što ga je stekao u ovome zavodu, je činjenica, da je on bio izabran, kad je već bio svećenik, da javno, svečano, pred svim slušateljima sveučilišta, pred svim profesorima i najodličnijim uzvanicima prelatima, brani čitavu bogoslovsku nauku od napadaja, kojima su Markovo znanje kušali prvi učenjaci svete ove znanosti. Marko se junački držao i pun znanja odbijao sve te napadaje na udivljenje svih onih brojnih slušatelja, koji su ispunili veliku dvoranu Rimskoga Kolegija, u kojem je bilo Gregorijansko sveučilište.

Ovjenčan ovako znanjem i pobožnošću ostavio je Marko Križevčanin Germanikum 11. rujna 1615. i vratio se u Hrvatsku.

Kako je bio pun duha Božjega i željan da što više uzradi za kraljevstvo Kristovo na zemlji, dao se odmah na posao, da dade vjernomu narodu, što je u Rimu pribrao, čime je u Rimu obogatio um i srce. A to je mogao da i čini, jer je bio poslan u narod, da radi oko spasenja duša. No on se nije zadovoljio, da radi samo na jednom mjestu. Poput misionara zalijetao se sad amo sam tamo i živom, plamenom riječi progonio svako zlo, svaku opačinu, koja se uvukla u vjerni narod. I onda je rastjeravao razne zablude, svuda propovijedao kršćanske kreposti.

Jasno je, da je svećenik Marko Križevčanin svetim svojim životom i učenošću svojom brzo izišao na glas ne samo u zagrebačkoj biskupiji, ne samo u svojoj Hrvatskoj, već daleko i preko njezinih granica.

MARKO KRIŽEVČANIN POZVAN U UGARSKU.

Ugarska je u to vrijeme proživljavala veoma teške dane. Protestantizam, koji je poput orkana opustošio veliku Njemačku, zapljuskavao se veoma žestoko i u Ugarsku i tu haračio nemilice najprije među višim i nižim plemstvom i vlastelom, a onda i među običnim vjernicima. Nađe li se vjera, koja pogoduje ljudskim strastima, slaboćama ljudskim, naći će odmah i pristaša. Katolička vjera, kako je lijepa, kako je divna, traži žrtava, često puta velikih žrtava, a za žrtve se traže ljudi, potpuni ljudi. Zato vidimo, da nas na broj imade mnogo katolika, ali taj broj znatno pada, kad se radi o katolicima, koji katolički i živu, koji katoličke svoje dužnosti doista i vrše. Zato kad se pojavio protestantizam, našao je brzo pristaša baš stoga, što je pogodovao pokvarenim ljudskim nagnućima. Ta sam začetnik njegov, Luter, odmah se okoristio vjerom, koju je propovijedao, i oženio se, makar je bio redovnik.

Tako je bilo i u Ugarskoj. Mnogi plemići prigrlili su protestantske novotarije, jer su vidjeli, da će im uvelike koristiti, ako otpadnu od katolicizma i stupe među protestante. Kako pak su otpali od katoličke vjere mnogi vrlo bogati, vrlo ugledni plemići, Ugarska je stradala još više.

Valja upamtiti i to, da je cijela Ugarska između Dunava i Tise bila u to doba u turskoj vlasti. U Budimu je sjedio turski paša i u ime turskoga cara vladao zaposjednutom Ugarskom. Turska sila sezala je na istok do Jegara, a na zapad od Budima i Ostrogona do Požuna. Samo je gornja Ugarska bila slobodna od Turaka i priznavala Habsburgovce za svoje vladare. No ako je nisu podjarmili Turci, pustošili su je Luterovci i Kalvini već gotovo stotinu godina. Nezadovoljni plemići i uopće pristaše protestantizma neprestano su podjarivali neza-

dovoljnike protiv katoličke vjere i protiv kralja, jer je kralj bio katolik. Ovo podjarivanje, vječni nemiri i drugi politički razlozi urodiše vjerskim ratom, koji se započeo u Češkoj 1618. i trajao je cijelih 30 godina. U Češkoj se započeo, ali je domala zahvatio gotovo sve pokrajine, kojima su vladali Habsburgovci. Naročito je uzbunio protestante u Ugarskoj, koji su jedva dočekali čas, kako će srušiti kralja katolika i uništiti katoličku Crkvu.

Još za Rudolfa II., koji je vladao od 1576.—1612., dobili su protestanti kraljevskim pismom »Majestat« mnoge i dosta velike povlastice. To je protestante uzoholilo, oni su postali moćni, pa su se katolici za kralja Matije, koji je vladao od 1612.—1619., na te povlastice protestanata odnosno na njihovu premoć i oholost često tužili. Protestanti pak su se tužili na katolike, da im oni te povlastice uskraćuju, onemogućuju. Pače su pisali i knjige protiv katolika, napose pak protiv Isusovaca. U tim su knjigama objeđivali katoličke svećenike i Isusovce, da su oni krivi nemirima u Ugarskoj. Katolički su svećenici pomoćnici đavla, oni razaraju protestantske crkve, trijebe njihove propovjednike i rade svim sredstvima za uništenje protestantizma.

Ako su sve to i bile klevete, te su klevete našle među protestantima dosta pristaša, koji su time nahuckani mrzili iz dna duše na sve, što je bilo katoličko.

U toj buni, u tom silnom metežu u čitavoj gotovo državi stupi na carski prijesto Ferdinad II., koji je već prije bio okrunjen za ugarskoga i hrvatskoga kralja i za kralja češkoga. Ferdinand je bio uzgojen u katoličkoj vjeri, te je bio katoličkoj Crkvi svim srcem odan. No kako su protestanti mrzili na katoličku vjeru, mrzili su svom dušom i na kralja Ferdinanda. Onaj isti dan, kad je Ferdinand bio izabran za njemačkoga cara, zbacili su ga Česi sa češkoga prijestolja, a za kralja su izabrali

falačkoga izbornika Fridrika. Ugarski protestanti odmah su pristali uz Čehe.

Najveći protivnik kralja Ferdinanda bio je u Ugarskoj erdeljski knez Gabor Bethlen. Bio je to veoma bogat i silan velmoža, koji je paklenom mržnjom mrzio na sve, što je katoličko, a imao je i sredstava, da je mogao i iskaliti svoju mržnju.

U tim i takvim prilikama postao je nadbiskupom ostrogonskim i primasom Ugarske Petar Pázmány. Bio je Petar Pázmány dijete protestantskih roditelja vrlo uglednoga roda. Kad mu je umrla majka, oženio se otac jednom katolikinjom, a ta je dala maloga Petra, kad mu je bilo devet godina, na uzgoj u jedan isusovački zavod. Tu je dječak uzljubio katoličku vjeru, poslije postao i Isusovac, a kad se ispraznila ostrogonska nadbiskupska stolica, isprosili su katolički plemići, pa i sam kralj od Pape, da im za nadbiskupa dade Petra Pázmánya.

Bio je Pázmány svećenik svet, učen, svim srcem zauzet za stvar Božju, neutrudiv u liječenju rana, što ih je njegovoj nadbiskupiji zadao protestantizam. Baš u tom svome nastojanju pokazao se Pázmány velikim biskupom. Da mu u tome poslu pomažu, zvao je najuglednije i najučenije svećenike sa svih strana, da propovijedaju, da brane nauku Kristovu, da je šire među narodom, koji je već bio dobrano zaražen krivovjerjem, makar još nije posve otpao od katolicizma.

Tako je Pázmány došao i na našega Marka Križevčanina i pozvao ga u svoju nadbiskupiju. Marko se pozivu odazvao i 1616. ostavio biskupiju zagrebačku, a nadbiskup Pázmány primio ga je među svoje svećenike.

Kad je došao u ostrogonsku nadbiskupiju, bio je najprije, ali kratko vrijeme, profesor i ravnatelj sjemeništa u Trnavi.

Ovo je sjemenište bilo prije u rukama Isusovaca, a kad su Isusovci 1567. godine sjemenište ostavili, pripalo

je ostrogonskomu kaptolu. Kaptol se brinuo, da su ravnatelji toga sjemeništa uvijek bili najugledniji svećenici, pak se već i otale vidi, koliko su nadbiskup Pázmány i njegov kaptol cijenili našega Marka, kad su u njegove ruke predali taj zavod.

U toj je službi Marko ostao samo kratko vrijeme, jer je već prvih dana prosinca 1616. postao članom ostrogonskoga kaptola, a dvije godine kasnije, 1618. Arhidjakon komoranski, a to je bila jedna od prvih časti u tom kaptolu. Tim imenovanjem postao je vikarom čitavoga komoranskoga arhidjakonata. Doskora pak iza toga izabrao ga kaptol i za upravitelja opatije Széplak, koja je jedno vrijeme pripadala Benediktincima, a kasnije Isusovcima, dok nije postala svojinom ostrogonskoga kaptola.

Opatija Széplak bila je u gornjoj Ugarskoj nedaleko od grada Košica.

Kad je Marko Križevčanin preuzeo upravu ove opatije u svoje ruke, morao je otići onamo i ondje se dulje vremena zadržati, da se upozna s prilikama opatije i povjereni sebi posao što bolje uredi. To je bilo u doba, kad je u Ugarskoj najviše kipjelo i spremao se ustanak, koji je kratko vrijeme iza toga i buknuo.

Događalo se često, da su moćni susjedi opatije zaposjeli sad ovaj, sad onaj komad njezine zemlje, pa je upravitelj opatije morao osobno s njima raspravljati i rješavati sporove, koji su time nastajali. Tako je eto Bog Gospodin u providnosti svojoj upravljao životom i Marka Križevčanina i doveo ga amo, gdje ga je čekala junačka borba i slavna pobjeda.

SVE BLIŽE K POBJEDI.

Marko je lijepo i s uspjehom vršio posao, koji mu je kaptol povjerio. No njegovo srce, velika njegova ljubav k Bogu gonila ga, da se latio i drugoga posla, koji je on držao mnogo važnijim, a to je bio dušobrižnički posao, posao oko spasenja duša onih, koji su bili pod njegovom vlašću. Biti kanonikom odličnoga ostrogonskoga kaptola bila je velika čast, ali kad se radilo o duhovnom dobru Kristovih vjernika, Marko nije gledao na svoju čast, već jedino na to, da što više koristi dušama Kristova stada, na koje su vrebali toliki grabežljivi vuci. On je vršio sve dušobrižničke poslove, propovijedao, ispovijedao, a Bog je blagoslovom svojim pratio gorljivi rad revnoga svoga službenika. Otpadnici od vjere Kristove jedni su se divili radu poniznoga kanonika, a drugi su mu se rugali, što se tako ponizivao — on, ostrogonski kanonik.

Sam Marko, kako je bio čedan i nježan, nije ipak bio zadovoljan sa svojim radom. Držao je, da je to sve premalo, što radi, da bi morao raditi još više i još bolje, pak je zato zamolio kaptol, nega ga riješi službe i pozove u Ostrogon, gdje će vršiti kanoničke svoje dužnosti.

No Gospodin je htio, da Marko ostane na tom mjestu, i da ga baš tu nagradi za krepostan i sveti život lovorikom mučeništva.

Opatija Széplak bila je — kako rekosmo — nedaleko od grada Košica. Marko je često puta dolazio u Košice u raznim poslovima svoje službe. Tu je u Košicama upoznao dva člana Družbe Isusove i sklopio s njima usko prijateljstvo. Bili su to Isusovci Melkior Grodec i Stjepan Pongrac. U Košicama je naime u kraljevskoj palači boravio guverner cijeloga kraja, general Dóczy. Dóczy je bio dobar katolik, pak je želio, da se ova dva Isusovca brinu za duhovno dobro katolika, koji su još ostali u Košicama.

Nedaleko Košica imali su Isusovci u Homoni svoj zavod. O. Stjepan Pongrac baš se spremao u Homonu, da ondje obavi godišnje svoje osamdnevne duhovne vježbe.

Marko Križevčanin, koji je baš tih dana boravio u Košicama i bio zajedno s ovo dvoje Isusovaca u kraljevskoj palači, odlučio je, da i on obavi svoje duhovne vježbe i tako se pripravi za svetkovinu sv. Ignacija, koga je kao nekadašnji pitomac zavoda, koji je sv. Ignacije osnovao, štovao djetinjom pobožnošću i zahvalom. Tako odoše Otac Pongrac i naš Marko u Homonu, a u Košicama je ostao Melkior Grodec sam.

Lako možemo sebi zamisliti, s kolikim je blagoslovom pratio Bog Gospodin rad ove dvojice svojih službenika u duhovnim vježbama i kakovo je obilje milosti izlio u duše i srca njihova. I ne sluteći pripravili su se sveti ovi svećenici na onaj čas, kad će doskora Bog tražiti od njih kao žrtvu sam njihov život, da to bude dokaz njihove vjernosti sv. Crkvi i ljubavi njihove prema Spasitelju svome Isusu Kristu. I doista primivši tolike milosti, okrijepljeni snagom Božjom vratiše se obojica na svoja mjesta: Stjepan Pongrac u Košice, a Marko u svoju opatiju.

ZORA DANA POBJEDE.

Već smo spomenuli, da su onaj isti dan, kad je Ferdinand II. bio izabran za njemačkoga cara, Česi njega svrgli sa svoga prijestolja i da su za svoga kralja izabrali Fridrika Falačkoga. Taj buntovni čin Čeha djelovao je i na Ugarsku, a osobito na protestante u Ugarskoj.

Knez Gabor Bethlen, koji je bio saveznik čeških i njemačkih protestanata, htio je da brzo izrabi opći metež, koji je nastao svrgnućem Habsburgovca sa češkoga prijestolja, pa sakupi vojsku od 40.000 ljudi i 18 topova i uđe 1619. iz Erdelja u Ugarsku. 18. kolovoza 1619. pala je njegova vojska na debrecinsko polje. Tom je zgodom izdao proglas na narod, u kom kaže, da je došao da oslobodi Ugarsku od jezuitskoga kralja, a vla-

darskim dvorovima u inozemstvu upravi spis, u kojem iznosi sve nepravde, što ih je Ugarskoj nanio Ferdinand i njegova kuća. Odavle pak, iz Debrecina, pozvao je Bethlen sve, koji hoće da se s njime združe. Poziv njegov nije bio uzaludan. Mnogo mu se pridružilo plemića

Grad Košice u Slovačkoj, gdje je bl. Marko Križevčanin mučen u kući, koja je ovdje na slici lijevo kraj crkve.

protestanata, a osobito su brojne čete poveli sobom Đuro Szécsy i Đuro Rakóczy.

A kako je Bethlen s tim svojim saveznicima oslobađao Ugarsku?

Glavna je zadaća te vojske bila, da navaljuje na katolike, a osobito na svećenike, da plijeni i pali kato-

ličke crkve i samostane, da muči sve, za koje budu znali, da su odani Crkvi, Bogu i kralju. Mirko Thurzó, jedan od Bethlenovih vođa, dobio je od samoga Bethlena posebno ovlaštenje, da slobodno zaposjedne crkvena dobra kao i dobra katoličkih samostana. Možemo sebi predstaviti, kako je ta pobješnjena rulja puna paklene mržnje na katolike vjerno i savjesno vršila naloge svojih gospodara. Bethlenovi vojnici palili su samostane i crkve, a redovnike i svećenike zlostavljali i mučili su najgroznijim mukama.

Glavni grad sjeverne Ugarske bile su Košice. Košice su odmah pristale uz Lutera i njegovu nauku, pak su uzalud nastojali i tadanji ostrogonski nadbiskup, pa i sam kralj Rudolf II., da se grad opet vrati Crkvi Kristovoj. Što više, žitelji Košica, koji su s početka bili nepomirljivi Luterovci, Luterani, kasnije su se prometnuli u oduševljene Kalvine. I sada, kad se približavala gradu Bethlenova vojska, većina u gradskom vijeću bila je kalvinska. Ali kraljev zapovjednik u Košicama vojni i civilni bio je — kako već znademo — katolik Andrija Dóczy.

Bethlen je brzo napredovao sa svojim četama, pa su se prve čete Bethlenove vojske već 3. rujna 1919. pojavile pred Košicama. Bili su to pješaci i nekoliko konjanika.

Kad se Bethlen stao približavati Košicama, pohitiše u grad i naš Marko, a i Pongrac, koji je u to vrijeme bio izvan grada. U Košicama nađoše Melkiora Grodeca, koji je već bio u gradu. Sada je i kanonik Marko Križevčanin stanovao zajedno s oba Isusovca u kraljevskoj palači, u kojoj je kraljev guverner Dóczy ustupio Isusovcima dvije sobe tik do kućne kapelice. U toj kapelici vršilo je kršćansku svoju dužnost ono malo vjernika, što je još u Košicama ostalo, jer su sve katoličke crkve zaposjeli kalvini i protestanti.

Bethlenove čete, koje su došle pred vrata Košica, vodio je Rákóczy, desna ruka Bethlenova.

Kad su Bethlenov čete svanule pred Košicama, izaslalo je gradsko vijeće nekoliko vijećnika, da ih zapitaju, zašto su došle. Vođa tih četa odgovori, da je to Bethlenova vojska, ali nije došla, da učini gradu bilo što na žao, već jedino za to, da osveti nepravde, što ih protestantima načiniše papisti, to jest katolici, i da im vrate slobodu, koju su papisti pogazili. Napose je vođa vijećnicima naglasio, da ne će ništa učiniti ni gradu ni građanima, ni imovini njihovoj, ako mu predadu generala Dóczya, koji je uzrok svim nemirima i nepravdama. Brzo je došlo i drugo odaslanstvo gradskoga vijeća, pa i njima rekoše, da se ne će oružja ni latiti, ako im predadu generala Dóczya i katoličke svećenike, koji borave u gradu. Kako su gradski vijećnici bili gotovo svi protestanti, a i podjarivao ih na to protestantski propovjednik Petar Alvinczy i senator Ivan Rayner, odlučili su otvoriti Bethlenovoj vojsci gradska vrata. Uzalud se izdajničkomu tomu zaključku opirao odvažni general Dóczy, vijećnici ga nisu slušali. Na to odluči, da će se oružanom silom oprijeti neprijatelju.

Propovjednik Alvinczy i senator Rayner poslaše odaslanstvo k Bethlenu i zamoliše ga, neka samo osvoji grad. To će mu lako uspjeti, jer je većina grada kalvinske vjere, a general Dóczy ne će mu se moći oprijeti, jer ima premalo vojske.

Bethlen odredi, neka Rákóczy osvoji Košice. Dade mu za to 18.000 vojnika. Sad se stao Rákóczy prijetiti: ne će poštedjeti ni djece ni staraca, ni iste nejačadi na prsima majka, ako mu se grad odmah ne preda. General Dóczy stao se spremati s ono malo vojske, što ju je imao u gradu, da otkloni pogibao, koja je gradu prijetila. Nažalost i taj neznatni broj vojske bio je već okužen

koje krivom protestantskom naukom, koje neprijateljskim novcem, drugi su pak bili zastrašeni brojem i prijetnjama neprijatelja. Kad je Dóczy svojim vojnicima zapovjedio, da se opru neprijatelju, digoše se vojnici protiv njega. Tako je vjernomu tomu kraljevu vojniku bilo jasno, da će za kratko vrijeme biti izručen na milost i nemilost krvnomu svome neprijatelju. To se doista i zbilo. Njegovi su se vojnici združili s odmetnicima i topove, koji su na gradskom trgu bili na obranu grada, okrenuše proti kraljevoj palači, u kojoj je Dóczy boravio, provališe u palaču, uhvatiše generala i svezanoga dovedoše pred Rákóczya. Rákóczy ga dade okovati u lance i pošlje Bethlenu.

Isti je dan Rákóczy ušao u Košice, a da nije ispalio nijednoga hica. Košice su se predale Bethlenu 5. rujna 1619. Time je bila zapečaćena sudbina našega Marka i drugova njegovih Isusovaca Melkiora Grodeca i Stjepana Pongraca.

MUČENIČKA SMRT BOŽJIH SLUŽBENIKA.

Kad je Rákóczy unišao u grad, poslao je četu od deset vojnika, da paze na tri ova svećenika, koji su bili u kraljevskoj palači, da ih strogo drže zatvorene. Nijedan od njih nije smio izaći, ali nitko nije smio doći ni k njima, da s njima razgovara, da im bilo što donese: hrane, listova ili bilo kakovih vijesti, Tako strogom nalogu začudiše se svećenici, pak je Pongrac prosvjedovao kod Rákóczya, što ih je stavio u strogi zatvor, jer oni ne osjećaju na sebi nikakove krivice. Ako ima protiv njih i sjenka kakove sumnje, spreman je odmah staviti se pred sud. Neka im se zato dopusti, da mogu izaći i vršiti kod katolika svetu službu, i onima, koji to trebaju, da mogu dijeliti utjehe svete vjere. Rákóczy mu pod-

rugljivo poruči, neka se samo malo strpi, pak će vidjeti, što se ima učiniti.

Bl. Marko Križevčanin (lijevo), **bl. Melkior Grodec** (u sredini) **i bl. Stjepan Pongrac** (desno), **koji su zajedno poginuli mučeničkom smrću.**

U to se sastane gradsko vijeće, u kojem su glavnu riječ vodili senator Rayner, koji je bio odvjetak roda

plemenita, ali čistokrvni okrutni kalvin, a s njime već nam poznati propovjednik Alvinczy. Ta dvojica su svim silama nastojali, da se poubijaju svi bez razlike katolici. No većina umjerenih vijećnika ipak se zgražala nad takovom okrutnošću i nakon duge prepirke pobijedi stranka, koja je bila za to, da se grad ne okalja krvlju tolikih nevinih ljudi. Treba se držati onoga, što je rekao Rákóczy prije nego je ušao u grad, da će građani, pa bili oni i papisti (katolici), ostati pošteđeni. No da se ipak utiša žeđa ove dvojice bijesnih kalvinista za katoličkom krvlju, neka im se predadu u potpunu vlast tri svećenika, Marko Križevčanin, Melhior Grodec i Stjepan Pongrac. Na to je pristao i Rákóczy.

Dok se sve to zbilo u gradskoj vijećnici, vojnici, koji su čuvali svećenike, zatražiše od njih, neka im dadu ključeve od kapelice. Ključi su visjeli na jednom klinu. Jedan ih vojnik skine i zaputi se prema kapelici. Kad je Pongrac vidio njegovu nakanu, reče mu: »Pazi prijatelju, da ne obeščastiš stvari svete, koje su posvećene za službu Božju,« a vojnik mu se naruga: »Pazi ti na sebe i na svoj život. Za druge stvari nemaj ti više brige.« Na to otvoriše vrata i stanu grabiti sveto ruho, posuđe, sve, što su našli. Kad su kapelicu sasvim orobili, stadoše tražiti od utamničenika i prijetiti im, neka im dadu sav novac, što se čuva u kapelici. Za nagradu im porugljivo obećaše, da će im dati prilike, da pobjegnu. Isusovci im rekoše, da novaca nemaju, jer njih veže zavjet svetoga siromaštva, a dosele su živjeli od milostinje pobožnih građana. Pokazali su im siromašno svoje odijelo, nekoliko knjiga i rukopisa, što su imali. To je sve njihovo blago. Marko se više iz ljubavi prema svojim prijateljima Isusovcima pokazao spremnim dati vojnicima novaca. Ali kako nije imao kod sebe, koliko su tražili, obećao im je, da će im isplatiti sve obilno, ako ih svu trojicu puste na slobodu. Vojnici su se smijali, kad su čuli uvjet,

i uzevši sobom sveto ruho i odijelo Isusovaca, spremiše se, da će otići, i rekoše svećenicima: »Pripravite se na smrt.« »Za što?« zapitaše ovi. »Jer ste papisti,« odgovoriše vojnici. »Sutra ćete vidjeti.« A na to će Pongrac prirođenom sebi odvažnošću: »Ako nam je umrijeti, što smo katolici, pripravni smo umrijeti već sada,« i skinuvši gornje odijelo pokaže vojnicima goli vrat. No vojnici sada još nisu smjeli učiniti ništa, zato odoše.

Za sve ove potankosti saznalo se kasnije od onih istih, koji su u tom sudjelovali, a vijesti o tom tako su se proširile, te ih pripovijedaju svi povjesničari, koji opisuju smrt ove trojice svećenika. A Josip Eperjeszy, koji je bio čuvar i sakristan kapelice u tom kraljevu dvorcu, sakrio se u obližnju sobu i promatrao je potajno sve, što se zbivalo u sobama utamničenika, kad su ostali sami. Poslije je često znao plačući pripovijedati, kako su svećenici dobro znali, što ih čeka, pa su se zato, kad su bili sami, bacali na koljena i vruće se molili Bogu, presvetoj Djevici Mariji i nebeskim svojim zaštitnicima, neka im budu u pomoć u skoroj teškoj borbi. Jedan su se drugomu ispovjedili, a bodrili se međusobno, da ostanu postojani u vjeri, makar imali pretrpjeti i najgroznije muke. Makar su bili već sasvim tjelesno skršeni i potrebni počinka, ostali su budni i u molitvi čekali teške časove, što će doći.

Kad je Rákóczy saznao, kako su ti svećenici stalni i čvrsti u vjeri, strašno je uzbjesnio i odlučio da izvede, što je nakanio. Uznastojao je ipak, da kanonika Marka Križevčanina predobije za sebe, da ga nekako spasi. Do dvojice Isusovaca nije mu stalo. Pošalje zato k njemu u petak ujutro jednoga od najvjernijih svojih pouzdanika. Kad je taj unišao u sobu, gdje su bili svećenici, pozdravi ih s nekom učtivošću, a onda reče Marku, da ga šalje k njemu Rákóczy i drugi plemići, koji su spremni spasiti mu život. Dat će mu u vlasništvo sve zemlje

Széplačke opatije, dat će mu i najviše časti, samo neka pristane uz njih, neka se prizna kalvinistom.

Kad je Pongrac čuo, što taj čovjek govori, prekori ga i nazove đavolskim njegov pokušaj, zavodljivu njegovu ponudu, ali se i vrlo zabrine, da se ne bi možda Marko uskolebao u svojoj postojanosti, da ne bi tim zavodnicima nasio. Zato plane svetim žarom i mjesto Marka on izaslaniku odgovori, da mu se čini, da je Đuro Rákóczy preuzeo ulogu đavla, kad kuša Marka navesti na otpad od Krista i od svete njegove vjere. Neka samo drži oteta crkvena dobra, ali neka ne kuša iščupati iz kanonikova srca svetu njegovu vjeru. »Mi smo odlučili,« doda, »da ostanemo svi u vjeri čvrsti, i za vjeru spremni smo, ako ustreba, poći i u smrt. U vašim je rukama naš život, a nama ostavite barem Krista i sveti njegov zakon.«

Kad je Marko čuo, što u njegovo ime govori Pongrac, bilo mu je gotovo žao, jer je mislio, da je O. Pongrac posumnjao u njegovu postojanost i čvrstoću, kad ga je stao kao braniti, za to prekine Pongraca: »Oče,« reče mu, »ovo odaslanstvo se tiče mene jedinoga. Pustite me da kažem, što ja mislim.« Na to se okrene k odaslaniku: »Recite Rákóczyju i drugoj gospodi, da ja znadem, koliko moram imati obzira prema njima. Dobra, što mi nuđaju, nisu moja dobra, da bih ja mogao s njima raspolagati i prepustiti ih komu drugomu, ali nisu ni njihova, da bi ih oni mogli meni pokloniti. Ta dobra pripadaju ostrogonskomu kaptolu, to su dobra Crkve, to je baština Isusa Krista, koja se ne može oteti bez svetogrđa i nepravde. Što se pak tiče moje vjere, recite, da ne poznam nijedne druge vjere, koja bi bila prava vjera, zato sam pripravan i tisuću puta radije umrijeti, nego li je izdati.« Na odvažne ove riječi izaslanik zašuti i ode, da kaže Rákóczyju, što je čuo. Rákóczy je još jače planuo,

kad je čuo, kako ga je Marko odbio, i odluči smjesta provesti svoj naum.

Otkad su ih vojnici čuvali, nisu utamničenici dobili ni korice kruha ni kaplje vode, zato su ih stali strašno mučiti glad i žeđa. Bio je petak. Jadni ljudi zamoliše vojnike, neka im makar dadu komadić kruha i čašu vode. Jedan vojnik stao im se rugati, pa im baci komad pečena mesa: »Evo, vam, živine, evo vam hrane. Jedite.« Kad su svećenici vidjeli, da je vojnik to učinio iz prezira na vjeru i crkveni zakon — bio je, rekosmo, petak — nisu se htjeli ni dotaći mesa, a ni vode im okrutnici ne htjedoše dati i uživali su već u ovim mukama svojih žrtava.

Poslije ponoći između 6. i 7. rujna dođe u kraljevsku palaču, u kojoj su bili zatočeni naši svećenici, nekoliko Rákóczyjevih vojnika s upaljenim bakljama, a vodio ih neki Ivan Lajos. S tim vojnicima došla su i neka gospoda. Da li su bili poslani od Rákóczyja ili su došli iz vlastite pobude, možda iz radoznalosti, nije stalno. Među njima su bili i senator Rayner i propovjednik protestantski Alvinczy — dolična pratnja krvnika. Čini se, da su se Rayner i Alvinczy još uvijek nadali, da će Marka možda ipak moći nagovoriti, da se odreče svoje vjere.

Kako već jednom rekosmo, guverner Dóczy doznačio je Isusovcima Grodecu i Pongracu u kraljevskoj palači za stanovanje dvije sobe sasvim u blizini kapelice. Jednu su sobu Isusovci ustupili kanoniku Marku Križevčaninu, kad je iz opatije Széplak dolazio u Košice.

Došavši vojnici pred sobu, u kojoj su bili Isusovci, stadoše silno udarati na vrata i vikati, neka im se otvore. Otac Pongrac im ih otvori. Jedan od vojnika, a možda baš Lajos, udari odmah Pongraca željeznim buzdovanom u prsa tolikom silom, da je Pongracu zastao dah

i on se srušio na peć, koja je bila u blizini. Sad su provalili u sobu i ostali vojnici i navalili kao zvijeri na svoje žrtve. Stadoše ih odmah nemilice udarati rukama i nogama, ćuškati ih, a onda im skinuše odijelo, svezaše im ruke i udarahu ih puškama po spolnim dijelovima tijela, i tako ih osakaćivahu praveći besramne šale. Ne da se i ne može sve reći, što su s jadnim tim svećenicima radili ti bezdušnici, izgovarajući kod toga najbesramnije riječi. Mučenici su sve te grozne muke snosili bez ijedne riječi prikora, tek su vruće sazivali presveta imena Isusa i Marije.

Kad su ti krvnici iskalili svoj bijes na tim dvjema žrtvama, ostavili su ih sve krvave i izmučene i baciše se u drugu sobu, gdje je bio naš Marko, i stadoše mučiti i njega, kako su mučili ovu dvojicu.

Dok su krvnici mučili Marka, oni, koji su došli s njima, stadoše ga nagovarati, neka imade smilovanja sa samim sobom. Zašto se ne bi i on pridružio njima, da s njima radi za dobro zajedničke im domovine. Zašto se opire njima, koji rade samo za to, da domovinu oslobode iz tuđinskoga ropstva? Marko im odvažno odgovori, da se on ne opire onima, koji rade za dobro domovine, pače on s njima zajedno i osjeća i misli. Kad je Otac Pongrac čuo, što to Marko odgovori, makar je stenjao u strašnim bolima, što su mu ih krvnici zadali, pobojao se, da ne bi možda Marko klonuo pod težinom muka i od straha pred smrću, ili da ne bi makar i na oko samo privolio uz njih i priznao se kalvinistom, onako ležeći na zemlji sav obliven krvlju i pritisnut teškim mukama povika, koliko je samo mogao: »Nikada, nikada, gospodine kanoniče, ne pristanite uz njih i ne ostavite nikada zastave Kristove, da za ljubav k bijednomu i prolaznom zemskomu životu stupite u tabor Kristovih neprijatelja.« Marko je odmah shvatio, da je dobri Isusovac krivo shvatio njegove riječi, pa ga utješi

i glasno reče, da mu nije došao ni na um takav kukavičluk. On se slaže samo s onima, koji istinski žele domovini dobro i rade za pravo dobro domovine, to jest za jedinu pravu vjeru, za jedino istinitu vjeru u Isusa Krista. S njima je jedino on voljan raditi, jedino njih podupirati. Sad je Otac Pongrac bio miran i predao se opet svojim bolima tražeći utjehe u Isusa i Marije.

Ali ne pustiše Oca Pongraca na miru opaki pratioci krvnika, koji su još jače uzbijesnili protiv njega, kad su ga čuli, što je govorio Marku. Zatražiše od njega, neka im odmah izruči dopisivanje njegovo s grofom Drugetkom iz Homone, neka im izruči sva ta pisma. Ta su pisma tobože radila o uroti katolika protiv kalvinista. Htjeli su svakako od njega saznati, što je savjetovao Drugethu, što su uopće snovali protiv Bethlena. Svu ovu zavjeru, ove listove izmislio je i glasove o tome širio opaki Alvinczy, da se kako tako ispriča okrutna smrt, kojom je baš on htio da se kazne ovi katolički svećenici. Pongrac, koliko je mogao, odvažno reče, da ne zna ništa o kakovoj zavjeri, da nema o tom nikakovih pisama, niti je bilo kada što čitao o toj stvari. On je bio nedavno u Homoni, ali u sasvim drugom poslu. Pozna vrlo dobro Drugetha. To je čestit čovjek, vjeran Bogu i svome kralju. Nikada nije čuo iz Drugethovih usta ma bilo jednu riječ o kakovoj uroti, a niti o kakovim planovima, kako bi se imalo pomoći vladaru. Sve to neka traže od grofovih savjetnika i od njegovih bližnjih. Neka traže i neka iznesu ma kaki dokaz za taj zločin, a on je, Pongrac naime, spreman odgovarati za to pred sudom, i pronađe li se i dokaže, da je kriv, primit će svaku kazan. Odvažan taj odgovor još ih više razbjesni. Jedni stadoše tražiti po sobi, ne bi li našli kakovo pismo, da mu dokažu krivnju, a drugi ga počeše nagovarati, neka se ipak predomisli, pa neka samo jednom riječju pokaže, da pristaje uz njih, pa će spasiti

život. Sve je bilo uzalud. Na to odoše, a žrtve prepustiše sasvim samovolji krvnika.

Sada se krvnici opet dadoše na grozni posao. Počeše žrtve iznova mučiti. Odrezaše Pongracu nos i uha i turiše mu ih u usta, da ne bude mogao zazivati Isusa i Mariju. Onda mu kokotom na puški prelomiše na ruci prst za prstom, a kad su ih prelomili, zdrobiše ih. Napokon mu baciše oko glave uže i njime ga tako stisnuše, te su mu gotovo iskočile oči, a on jadnik molio je za njih Isusovim riječima: »Oče, oprosti im, jer ne znaju, što čine.«

Kako se iz nekih starih slika može razabrati, čini se, da su tako užetom svezali i Marka, a i Grodeca.

No sve to krvnicima još nije bilo dosta. Stadoše ih mučiti još strašnijim mukama, a stadoše jednako mučiti svu trojicu. Svoj trojici svezaše čvrsto ruke ispod dlana, a onda ih gole i oblivene krvlju objesiše za tram sobe, a za noge im privezaše teške utege, kako su nekoć to činili krvnici mučenicima u prvo vrijeme kršćanstva. Na to su ih gorućim bakljama palili po svem tijelu, pa je na nekim mjestima meso posve izgorjelo tako, te su se pokazale gole kosti. U silnim bolima sveti su mučenici uzdisali i jaukali i neprestano sazivali sveta imena Isusa i Marije.

Sve, što smo eto pripovijedali o strahovitim mukama, kojima su Bethlenovi krvnici mučili hrabre ove junake za vjeru Kristovu, poslije su zakletvom potvrdili susjedi, koji su te noći iz svojih kuća slušali jecanje i plač svetih mučenika, a i kletve okrutnih krvnika njihovih.

U raznim arkivima u Ugarskoj imade pisama iz onoga doba, u kojima se opisuje točno, kako su bili mučeni vjerni ovi svećenici Božji. Ta su pisma većinom pisana njemački i opisi tih pisama slažu se u tančine sa svime, što smo eto mi napisali o mučenju njihovu.

Budući da se već približavalo jutro i počelo svitati, a krvnici su već i sami udovoljili svojoj okrutnosti, odlučili su, da dokrajče okrutni svoj posao.

Najprije su ih spustili na zemlju više mrtve nego žive, a onda su ih udarali po svem tijelu, a napokon su Marku Križevčaninu i Melkioru Grodecu odrubili glavu, i bacili njihova tjelesa i glave u obližnji zahod. Stjepanu Pongracu nisu otsjekli glave — možda radi nezgodnoga položaja, kako je ležao — nego su ga teškim nekim predmetom udarili dva puta po glavi, a onda su i njega bacili u zahod, misleći, da je mrtav.

Kad se sasvim razdanilo, ostavili su krvnici kraljevsku palaču.

Stjepan Pongrac nije još bio mrtav, nego je u strašnim mukama u onom nečistom, smradnom mjestu izdisao i jaukao. Sakristan kapelice Eperjessy čuo je taj jauk, privukao se k jami i pitao, tko to jauče. Pongrac mu se javi, da je to on, i zamoli ga, neka ide k plemiću Hoffmannu i zamoli ga, da mu iskaže ljubav i izvadi ga iz te jame i smjesti bilo kamo, da bude manje trpio. Taj je Hoffmann bio visoki činovnik, a iskren katolik. Eperjessy odgovori Pongracu, da se ne usuđuje kamo izaći, jer i njega traže, da ga ubiju, a i Hoffmann je već ubijen. Čuvši to Pongrac i vidjevši, da se od ljudi ne može više nadati nikakovoj pomoći, zatraži je s to većim pouzdanjem od Boga, i počne bodriti Eperjessyja, neka se nikako ne odreče Krista i svete njegove vjere ni iz straha pred mukama i pred smrću. Mi ćemo, doda, — nadajmo se — za kratak čas poletjeti u nebo i ondje naći dragoga Isusa. I ti si vojnik velikoga toga kapetana, bori se junački i dobit ćeš vječnu nagradu. To rekavši i opet zazove slatka imena Isusa i Marije, da mu budu u pomoći u času smrti. U groznim tim mukama ostao je Stjepan Pongrac neko dvadeset sati, kad su tukli prvi

satovi nedjelje 8. rujna, dan svetkovine narođenja Marijina.

Sve se to zbilo 7. rujna 1619.

POSLIJE MUČENIČKE SMRTI NAŠIH UGODNIKA BOŽJIH.

Kad se Košicama pronijela vijest o okrutnoj smrti trojice katoličkih svećenika i kad se saznalo, kamo su krvnici pobacali njihova tjelesa, mnogi su se i sami protestanti postidjeli. No pobožnoj gospođi Sofiji Gádoczy i drugim nekim gospođama uspjelo je, da dođu i u one sobe, gdje su blaženi ovi mučenici bili mučeni, a vidjele su također i mjesto, kamo su bila bačena njihova tjelesa. Tjelesa oblivena krvlju ležala su u zahodnoj jami jedno na drugom. Vidjevši to odlučiše poći ženi košičkoga suca, da preko nje ishode, da sudac sve to javi Senatu. Senat doista naloži javnomu gradskomu krvniku, neka tjelesa izvadi iz nečistoga mjesta i stavi ih drugamo, na mjesto pristojnije. Krvnik to učini i smjesti ih i opet jedno na drugo u istoj jami u jedan kut, koji nije bio tako izložen nečisti, a onda je navalio na njih trošan zid, da ih tobože tako sahrani.

Kad je taj čovjek, koji je bio javni gradski krvnik, vidio, kako su iznakažena tjelesa tih jadnih svećenika, rekao je javno, da su mučitelji njihovi groznije morali mučiti ove ljude, nego bi to učinio on, kojemu je to zanat.

Tu su, na tom mjestu, ostala tjelesa blaženih mučenika neko šest mjeseci zaboravljena, bez ikakove časti. Tada su katolici zamolili Bethlena, koji je međutim postao gospodar Košica, neka im dopusti mučenike ove odanle dignuti i sahraniti ih na časnom kom mjestu. Ali Bethlen im je molbu odbio. Bojao se sramote, koja bi opet pala na njegovu kalvinsku sektu radi nedostojnoga i groznoga umorstva, a bojao se pred svojim kalvinima i toga, da ne da katolicima prilike, da slave slavlje časteći bilo kako tri ova mučenika.

Nekako u ožujku 1620. dođe u Košice palatin kraljevstva, grof Sigismund Forgách. Poslao ga kralj Ferdinand II., da s Bethlemom pregovara i uredi neka politička pitanja. S palatinom je došla i žena njegova Katarina Pálfy.

Bethlen, koji se u Košicama vladao kao vladar, pozove palatina i njegovu gospođu, a i drugu gospođu, na svečanu večeru, koju je priredio u kraljevskoj palači, u kojoj je stanovao. Dakako da se tom zgodom i plesalo. Bethlen zamoli palatinovu gospođu, da s njim pleše. Ali se ona ispričala i nije htjela s njime plesati. Ispričala se na prvu molbu, ispričala se i kasnije više puta. No kad je Bethlen nije prestao moliti, plemenita gospođa pomisli, da će mu učiniti po volji, ali da će zatražiti od njega također uslugu. Što je zamislila, to je i učinila. Prihvati Bethlenovu ponudu, ali pod uvjetom, da joj izruči tjelesa trojice prošle godine umorenih svećenika, da ona učini s njima, što bude htjela. Bethlena je ova molba iznenada zatekla, pa je nije mogao odbiti. Dopustio je, što je molila, ali tjelesa će se smjeti izvaditi i prenijeti jedino noću i potajno.

Gospođa je na to pristala i tako doista učinila. Ali kad je došla s drugim nekim pobožnim osobama do mjesta, gdje su bili mučenici sahranjeni, vidjela je, da ona sama ne će moći izvaditi njihovih tjelesa. Dozove zato onoga istoga krvnika, koji ih je tu sahranio, i tek s njegovom pomoću dođe do dragocjenoga blaga, što ga je tražila. Dade tjelesa čisto oprati, umota svako tijelo za sebe u svilene plahte, i svako tijelo stavi u svoj lijes, i dade ih otpremiti u vilu svoga muža nedaleko

Košica, zvanu Alsó - Sebes. Tu ih sahrani do velikoga oltara u kapelici, koja je bila posvećena Blaženoj Gospi. Ali nedugo poslije toga dade ih prenijeti u Hertnek, grofovo imanje, i ondje sahrani na časnome mjestu. Bit će da je to učinila od straha pred kalvinistima.

Petnaest godina iza toga — godine 1635. — ista ova grofica Pálfy, sada već udovica, namisli naći blaženim mučenicima časnije i sigurnije počivalište. Dade ih dignuti iz dosadašnjega groba i staviti u zajednički umjetnički izrađeni lijes od kositra — svako tijelo umotano u svilenu plahtu, a glave pak stavi svaku pojedinu u srebrnu posudu. Ovaj lijes s tim posudama dade prenijeti u Trnavu i povjeri sveta mučenička tjelesa sestrama Franjevačkoga reda u samostanu sv. Klare, gdje je glavarica bila jedna njezina kći, Marija Forgách. Sestre spremiše kosti blaženih mučenika u jednom hodniku blizu sakristije, kuda su prolazile na svetu pričest.

Kad je godine 1782. car Josip II. ukinuo tolike samostane, pa i ovaj samostan Klarisa, kraljevska komisija, koja je imala provoditi carske odredbe, videći lijes svetih mučenika tako dobro uščuvan i misleći, da je od srebra, htjede ga na dražbi prodati. Bog sam znade, što bi se dogodilo sa svetim relikvijama, koje su bile pohranjene u lijesu, zato je spriječio ovu prodaju. Posredovanjem kardinala Batthyanija i drugih biskupa bude procijenjena vrijednost lijesa i plaćeno državnom eraru, koliko je glasila procjena. Kad su tako bile spasene svete ove kosti, bude 1784. prenesen lijes u samostan sv. Uršule. Najprije je, kako se čini, lijes bio smješten u grobnicu samih redovnica, ali kako se svaki put, kad god bi se otvorila grobnica, čuo iz lijesa žestok štropot, a taj su štropot redovnice smatrale za opomenu, da se imade lijes smjestiti na časnije mjesto, smjestiše ga pod kor do sakristije, u kojemu su primale sv. pričest.

*

Odmah kako se pronijela iz Košica vijest o mučenju i o smrti trojice ovih svećenika po Ugarskoj, katolici su bili uvjereni, da su ti svećenici bili mučenici iz mržnje na katoličku vjeru, da su umrli kao mučenici za vjeru Kristovu, pa su ih stali štovati kao Kristove mučenike, moliti im se i tražiti njihov zagovor kod Boga. Kako je zabilježeno u starim knjigama, dobivali su vjernici na zagovor njihov doista mnogo milosti, na njihov zagovor su se zbivala i mnoga čudesa.

Žao nam je, što ne možemo da iznesemo ovdje bar neka od tih čudesa, kako se spominju u raznim knjigama, no naši čitatelji neka znadu, da su čudesa ova točno, savjesno ispitana, u tančine istražena.

Prvi, koji je stao istraživati samo mučeništvo Košičkih mučenika, a i štovanje, što su ga vjernici iskazivali blaženim ovim mučenicima, bio je ostrogonski nadbiskup Pázmány. On je odredio posebnu komisiju od najuglednijih i najučenijih svojih kanonika, koja je imala ispitati točno sve, što se u Košicama dogodilo s tom trojicom svećenika. Komisija je zaprisegnula četvoricu svjedoka, među njima i sakristana Eperjeszyja, koji su svi posvjedočili, da su ova tri svećenika bila ubijena jedino radi vjere katoličke. To je uvjerenje zajedničko u cijeloj Ugarskoj, a drugo nisu iznosili ni oni, koji su tu smrt uzročili. Taj se proces završio 12. rujna 1628.

Spise toga procesa otpremio je nadbiskup Pázmány u Rim Papi Urbanu VIII. Istodobno su Papi Urbanu VIII. poslali pismo i ugarski i hrvatski velikaši sakupljeni u Beču. U tom pismu velikaši naročito spominju, da je Marko Križevčanin Hrvat, da je on sa svoja dva druga podnio mučeničku smrt za vjeru Kristovu... Ovo je pismo potpisao i tadašnji hrvatski ban grof Sigismund Erdödy, a od hrvatskih velikaša grof Nikola Frankopan i Stjepan Patačić.

Sveta Stolica nije odmah udovoljila ovim molbama, jer u takim stvarima ona postupa veoma oprezno, pa zato i polagano.

Godine 1661. započeo se drugi proces i to u Trnavi. Ovu je istragu potaknuo nadbiskup ostrogonski Lippay. I ova je istraga imala da ispita sve o mučeništvu njihovu i o čudesima, koja su se zbila na njihov zagovor.

Iza toga nije se u toj stvari učinilo ništa, ali spomen na mučeničku smrt ove trojice svećenika uščuvala se ipak cijelo to vrijeme. U svim knjigama, koje opisuju događaje onoga vremena, makar su ih napisali i protestanti, spominje se ovo mučeništvo. Iako se to mučeništvo spominje u raznim knjigama, što su izašle u XVIII. vijeku, bilo da navlaš opisuju muke i smrt njihovu, bilo da to spominju tek nuzgredice, ali spominju ipak.

U polovici prošloga stoljeća sakupio je Isusovac Otac Josip Boero sve podatke o tom mučeništvu, pa i one najstarije, i zamoli sv. Stolicu, da uzme u ruke pitanje o beatifikaciji Košičkih mučenika. Njemu je i bilo povjereno, da vodi cijelu tu stvar i uznastoji, da ovi mučenici budu proglašeni blaženima. Podupro ga je u tom i primas ugarski, ostrogonski nadbiskup kardinal Scitovszky.

Ova je molba imala uspjeha. 19. rujna 1859. držala se sjednica sv. Zbora za obrede. Na ovaj Zbor spadaju pitanja o beatifikaciji i o kanonizaciji ugodnika Božjih, to jest, pitanja, može li se koji ugodnik Božji proglasiti blaženim, odnosno koji je već bio proglašen blaženim, može li se proglasiti svetim. Ova je sjednica sv. Zbora za obrede zaključila, neka se izabere komisija, koja će nanovo i konačno ispitati sve, da se Košički mučenici proglase blaženima.

Već 22. rujna 1859. je Sv. Otac Pijo IX. sam označio komisiju, koja je imala provesti taj posao. Time se započeo Apostolski proces o mučeništvu, o njegovim uzrocima i o čudesima na zagovor svetih mučenika. Prema odredbi sv. Stolice sve je to imao obaviti nadbiskup ostrogonski kardinal Scitovszky, kome je 3. listopada 1862. poslana pismena uputa.

Prema toj uputi odabrao je kardinal četiri kanonika prvostolne svoje crkve, koji će s njime biti suci u ovome procesu. Osim njih imenovao je kardinal i druge članove, koje crkveni zakon propisuje za provedbu ovoga prevažnoga pitanja. U komisiji je bilo devet duhovnih članova. Kako je prošlo već mnogo godina od mučeničke smrti naših Božjih ugodnika, pak nije više bilo na svijetu nikoga od očevidaca, trebalo je izabrati posebni odbor, koji je imao proučiti sve, što se god o toj stvari pisalo. U tom je odboru bilo šest uglednih i učenih lica.

Taj se odbor prihvatio svoga posla svom dušom izvanrednom marljivošću. Ta su gospoda proučila sve, što je god gdje bilo napisano o našim blaženicima. U samim originalnim spisima ovoga procesa spominje se 106 raznih pomagala, koje se odnose na ovo pitanje. Može se mirne duše reći, da je taj odbor sakupio sve, što se god gdje moglo naći zabilježeno o Košičkim mučenicima.

Osim toga bilo je određeno, da se preslušaju pod prisegom sve redovnice Uršulinke u Trnavi. Neke su izjavile, da su ozdravile na zagovor ovih mučenika. Još su bile preslušane dvije gospođe i dva liječnika.

Kad se tako prikupila potrebna građa, sakupila se 11. ožujka 1863. u nadbiskupskoj palači cijela komisija. Najprije je nadbiskup kardinal Scitovszky čitao sv. misu i sazvao pomoć Duha Svetoga. Sada se stalo sve točno ispitivati, sve točno istraživati. Držalo se u svemu trideset devet sjednica. Dvije sjednice bile su u samoj

Trnavi u uršulinskom samostanu. Osim kardinala nadbiskupa bili su ovdje kao suci dva kanonika, četiri druga svećenika i tri liječnika. Liječnici su bili zaprisegnuti, a bila je zaprisegnuta i redovnica, koja je vršila službu sakristanke Uršulinske crkve, koja je posvjedočila, da su doista u onom lijesu od kositra, koji se nalazi u koru kraj sakristije, gdje redovnice primaju sv. pričest, sahranjene kosti blaženih košičkih mučenika. Ova je redovnica izjavila, da se u lijes nije diralo, otkad je položen amo, osim što je 1855. crkvena jedna komisija istražujući stanje svetih relikvija stavila u lijes glave, koje su se do onda čuvale izvan lijesa u jednoj posebnoj posudi.

Kad je komisija otvorila lijes, nađoše najprije tri glave na crvenoj svili, a onda ostale kosti, koje su već bile pomiješane. Sve su ove kosti izvadili i stavili na jedan stol, a onda ih liječnici, od kojih je jedan bio kirurg, stadoše slagati, u koje je tijelo koja kost spadala. Za taj posao trebali su cijeli dan sve do sedme ure na večer. Odgodivši ostali posao na sutradan napisali su sad liječnici točno sve, što su našli i što su učinili. Tek drugi dan mogli su iznijeti rezultate svoga znanstvenoga istraživanja.

Kad su liječnici dali svoj izvještaj i time svršili svoj posao, staviše mučeničke kosti opet u lijes, koji je bio zapečaćen nadbiskupovim pečatom i postavljen na isto mjesto, gdje je bio i prije.

Kad je ovako bilo sve ispitano, poslao je kardinal nadbiskup sve spise apostolskomu nunciju u Beč, a on ih poslao u Rim. Dekretom od 9. siječnja 1868. je provedena istraga odobrena. Papa Leon XIII. dopustio je kardinalima, da sada nastave i cijelo ovo djelo privedu kraju, da se časni Marko Križevčanin i drugovi mu mučenici proglase blaženima. Na samo Bogojavljenje 1904. saslušao je Papa Pijo X. čitavi tečaj ovoga procesa i dopustio, da se sada proces privede kraju, a u drugoj sjednici 26. siječnja iste godine bila je druga sjednica, a predsjedao joj je i opet sam Papa, a na toj su sjednici tajno glasovali svi kardinali i crkveni dostojanstvenici, koji sačinjavaju sv. Zbor za obrede, da se časni Marko Križevčanin i drugovi mogu proglasiti blaženima.

21. veljače 1904. u nazočnosti Sv. Oca Pape Pija X., te mnogih crkvenih i svjetovnih dostojanstvenika pročitao je tajnik sv. Zbora za obrede, nadbiskup Panici, odluku istoga sv. Zbora, da se časni sluge Božji Hrvat Marko Križevčanin kanonik ostrogonski, i njegova dva druga Otac Stjepan Pongrac i Otac Melkior Grodec mogu sigurno proglasiti blaženima.

To se zbilo u siječnju 1905. godine, dakle prije trideset godina.

15. SIJEČNJA 1905.

Dok me bude u životu, uvijek ću se ugodno sjećati nedjelje 15. siječnja 1905. godine, kad je u velebnoj crkvi sv. Petra u Rimu bio proglašen blaženim naš Marko Stjepan Krizin, Križevčanin.

Za vrijeme, što sam boravio u Rimu u istom zavodu, u kojem je pred više od tri stotine godina bio i blaženi naš Marko, imao sam više puta prilike, da budem kod svečanosti, kod kojih su razni ugodnici Božji bili proglašeni blaženima, pače sam više puta bio i kod svečanosti, kad su blaženici Božji bili proglašeni svetima.

Velika je razlika između svečanosti, kad koji ugodnik Božji bude proglašen blaženim, i one svečanosti, kad blaženi koji bude proglašen svetim.

I jedna i druga svečanost drži se u crkvi sv. Petra. Ali kad bude koji ugodnik Božji proglašen blaženim, najprije se pročita dekret, kojim sv. Otac proglašuje dotičnoga blaženim, onda se pjeva »Tebe Boga hvalimo«, a

na koncu koji biskup pjeva svečanu sv. misu na čast novomu blaženiku. Kod svega toga nema sv. Oca. On dolazi u crkvu tek poslije podne, da se pokloni relikvijama i slici novoga blaženika.

Daleko svečanije bude, kad je blaženik koji proglašen svetim. Proglasuje ga svetim sam sveti Otac i to izvanredno svečano. Prije toga se vrše obredi puni dubokoga znamenovanja, mole se Litanije svih Svetih, pa makar su život i čudesa, što su se zbila na zagovor blaženoga, koji se ima progasiti svetim, najtočnije i najsavjesnije ispitani, sazivlje Papa pomoć Duha Svetoga, a tek onda on sam kao vrhovni učitelj i vrhovna glava cijele Kristove Crkve proglašuje dotičnoga blaženika svetim.

Rekao sam, da sam za vrijeme svoga boravka u Rimu bio više puta kod tih doista velebnih svečanosti, ali moram priznati, da me kod nijedne nisu obuzimala ona čustva, kojih mi je bilo srce prepuno 15. siječnja 1905. kod beatifikacije, proglašenja blaženim našega Marka Križevčanina.

Kad je bio određen dan, kad će se Marko Križevčanin zajedno s dva druga svoja mučenika iz Družbe Isusove proglasiti blaženim, zaputio se u Rim blagopokojni zagrebački Nadbiskup Posilović s nekoliko svećenika i drugih odličnika iz Zagreba, a i rodni grad Markov, Križevci, odaslao je deputaciju odličnih građana od neko trideset lica. Došao je na beatifikaciju i grčkokatolički križevački vladika, sada i on pokojni, Julije Drohobeczky. S nadbiskupom Posilovićem došao je i pisac ovih redaka, pa zato eto i želi da opiše samu svečanost beatifikacije kao i neke uspomene na lijepe dane, što ih je tom zgodom proveo u Rimu zajedno sa svim tim našim Hrvatima.

Došli smo u Rim nekoliko dana prije same beatifikacije. Ono par dana razgledavali su križevački građani, a i drugi, koji još nisu bili u Rimu, znamenitosti vječnoga grada. Tih pak znamenitosti imade, te bi morao mjesece i mjesece boraviti u tom središtu kršćanstva, da ih sve barem površno vidiš. Da ih proučavaš, morao bi biti tu godine i godine.

Jednoga dana smo pošli u najveće rimske katakombe sv. Kaliksta. U blizini katakomba je glasovita bazilika sv. Sebastijana, oko koje su sada u najnovije vrijeme iskopali nove prekrasne katakombe, u kojima su gotovo cijele sobe divno još uščuvane. Sve su hodočasnike katakombe veoma zanimale. Kako i ne bi? Ta tu su se zaklanjali prvi kršćani pred bijesom svemožnih rimskih careva. Tu su vršili službu Božju, tu su se jačali kruhom života za mučeničku smrt. Svi oni grobovi izdubeni u stijene dugih onih hodnika, kojima stupaš, a da i ne opažaš, kako silaziš iz jednoga sprata u drugi sprat sve dublje u zemlju, svi ti grobovi živa su ti propovijed o čvrstoći vjere prvih kršćana, o žarkoj njihovoj ljubavi prema Isusu Kristu Gospodinu i o nepokolebljivoj njemu vjernosti.

Napokon je svanuo 15. siječnja. Davno prije, no što se počela sama svečanost, pošli smo mi hrvatski hodočasnici u crkvu sv. Petra. Kao zemljacima blaženoga Marka dadoše nam veoma odlično mjesto, otkale smo sve lijepo vidjeli i dobro čuli. Crkva sv. Petra bila je posebno ukrašena, a osobito veliki prostor pred oltarom Stolice sv. Petra, gdje se svečanost i vršila. Tisuće svijeća uza stijene i na stropu veoma su uveličale samu svečanost. I sam oltar bio je sjajno rasvijetljen, samo je slika blaženika na oltaru bila zastrta. U crkvi se skupilo veoma mnogo svijeta, a svima je udarala u oči lijepa grupa crveno obučenih pitomaca zavoda Germanikuma, u kojem je nekoć kao pitomac njegov učio sveto

bogoslovlje i naš Marko Križevčanin. Poznato je, da je odijelo pitomaca glasovitoga toga zavoda crvene boje, pa se zato ovi pitomci na prvi mah raspoznavaju i u najvećoj gužvi svijeta.

S pitomcima Germanikuma prisustvovali su ovoj svečanosti i svi slušači glasovitoga Gregorijanskoga sveučilišta, gdje je kao pitomac Germanikuma i naš Marko slušao predavanja iz svete Božje znanosti.

S posebnim čeznućem čekali smo, kad će se započeti obred, kad će naš Marko Križevčanin biti proglašen blaženim. A kako i ne bi? Ta Marko Križevčanin je naš, on je naše gore list, on je Hrvat. A kako je bilo pri duši tek našim čestitim Križevčanima, kojih se duboko doimala tako svečano opremljena crkva sv. Petra, kad su vidjeli, da je sve to učinjeno u čast njihova zemljaka, sugrađanina njihova, njihova Marka, kojemu će se sad moliti kao blaženomu ugodniku Božjemu.

U 10 sati se započela svečanost. U dugoj povorci crkvenih knezova i drugih odličnika prvi su bili kardinali Svete Rimske Crkve. Gotovo svi kardinali, koji su tada bili u Rimu, došli su na ovu svečanost. Iza kardinala stupali su biskupi. Među biskupima su naši hodočasnici vidjeli i naše biskupe: zagrebačkoga nadbiskupa Posilovića i križevačkoga vladiku Drohobeczkoga. Bio je nazočan i kašovski biskup Fischer-Colbrie, biskup onoga grada, gdje je Marko Križevčanin sa svoja dva druga Isusovca umro groznom mučeničkom smrti. Taj Fischer-Colbrie bio je veoma plemenit čovjek, koji je kao biskup izvanredno ljubio svoje duhovno stado. Kao biskup on je učio slovački, da s vjernicima svojim Slovacima uzmogne razgovarati u materinskom njihovu jeziku.

Iza biskupa bili su u povorci prelati Svete Kongregacije obreda, na koju spada i beatifikacija i kanonizacija ugodnika Božjih. Poslije prelata dolazili su kanonici crkve sv. Petra.

Kad je došao pred oltar posvećeni biskup ostrogonski Dr. Kohl, koji je bio određen, da pjeva svečanu biskupsku misu u čast novih blaženih mučenika, stupio je na priređenu za to propovijedaonicu jedan svećenik, da pročita breve, ispravu, kojom Papa proglašuje našega Marka Križevčanina, Stjepana Pongraca i Melkiora Grodeca, Isusovce, blaženima.

Čim je taj svećenik pročitao breve, zapjeva biskup pred oltarom »Tebe Boga hvalimo«. U taj čas spusti se zastor za slike, koja je predstavljala tri mučenika za svetu vjeru u slavi nebeskoj, a u taj čas zasjaše u moru električnoga svijetla zrake oko slike blaženih mučenika. To je bio momenat, koji se ne da opisati. U isti čas, što je bila otkrivena slika, u isti čas su planule u svijetlu ogromne i guste zrake oko slike, a cijeli je onaj veliki oltar zasjao u jednom svijetlu. Naši su dobri Križevčani od zanosa plakali — ta našli su se kao da su u raju. Razumljivo je, da smo svi, koji smo znali latinski, pod dojmom svega, što smo čuli i vidjeli, iz punih grudi pjevali Bogu hvalu, što eto među blaženicima raja gledamo i našega svećenika, krv od naše krvi, dijete hrvatskoga naroda, Hrvata Marka Kruiževčanina.

Kad se svršio »Te Deum«, započela se pontifikalna sv. misa, u kojoj je biskup prvi put pjevao molitvu na čast novih blaženih mučenika.

Puni svetoga zanosa i iskrenoga oduševljenja ostavili smo crkvu sv. Petra. Dakako da se cijeli taj dan nije razgovaralo ni o čemu drugomu, nego o onome, što smo doživjeli u najbližoj blizini groba prvaka svetih Apostola, svetoga Petra, što se nas svih tako duboko dojmilo.

Poslije podne smo se opet našli u crkvi sv. Petra. Sada je bilo u crkvi gotovo više svijeta, negoli prije podne. Na svečanosti poslije podne doći će i sv. Otac

Papa Pijo X. Oltar Stolice sv. Petra sa slikom novih blaženih mučenika bio je odmah sjajno rasvijetljen. U sjaju toga svijetla očekivali su naši hodočasnici Papin dolazak. I doista opazismo daleko u dnu crkve Sv. Oca, koga su nosili na nosiljci. Svijet ga je šuteći pozdravljao, a on sam je očinski blagoslivljao na desno i lijevo, kako su ga nosili. Za Leona XIII., a i prije, dočekivali su vjernici Papin dolazak u crkvu sv. Petra urnebesnim aplauzom i gromkim klicanjem. Klicalo mu se u svim jezicima: »Živio Papa!«, »Živio Papa Kralj!«, pa što se Papa više približavao oltaru nad grobom sv. Petra, vjernici su mu klicali jače, gromkije. Klicanje se stišalo, kad je Papa došao do oltara, izišao iz nosiljke i stao se oblačiti za sveti obred. Ovo je klicanje Pijo X. zabranio, pa su ga ljudi pozdravljali mašući prema njemu rukama i rupcima.

Kad je Papa Pijo X. došao pred oltar Stolice sv. Petra, na kojem su bile izložene svete moći blaženih mučenika, našao je već ondje kardinale i biskupe, a među njima i naše hrvatske biskupe, dra. Posilovića i Drohobeczkoga, te razne prelate. Odmah je kleknuo i molio se. Cijelo vrijeme, što je trajala svečanost, Pijo X. se molio s takovom pobožnošću, te su ga svi, koji su ga tu gledali udubena u molitvu, promatrali s udivljenjem. Klečao je nepomično, pa je bio više nalik na mramorni kip nego na živoga čovjeka. Makar je bila u crkvi sila svijeta, za vrijeme cijele ove popoldašnje svečanosti bio je potpuni mir, potpuna u crkvi tišina.

Ova se svečanost završila blagoslovom s Presvetim Sakramentom.

Kad je sv. Otac primio — kako je to u takovim slučajevima običaj — veliku kitu cvijeća, koju su mu predala tri pitomca Germanikuma, lijepo uvezani životopis trojice novih blaženih, a i umjetničku njihovu sliku, dao

je papinski svoj blagoslov nama hodočasnicima i svim vjernicima sakupljenima kod te svečanosti, a onda je ostavio crkvu sv. Petra i otišao u svoje odaje.

Papa Pijo X. je svojom pobožnošću i svojom ljubežljivošću opčarao sve. Naši hodočasnici, a poimence sugrađani blaženoga našega Marka bili su oduševljeni i u oduševljenju svome nisu se mogli otrgnuti od sjaja i ljepote svega, što su vidjeli i čuli.

Ovom popoldašnjom svečanošću završila se beatifikacija mučenika, našega Marka Križevčanina i njegovih drugova.

Drugi dan primio je Pijo X. naše hrvatske hodočasnike u posebnu audijenciju. Audijencija je bila poslije podne. Papa nas je sve primio kao pravi otac. Nadbiskup Posilović ga vrlo lijepo pozdravio, a Papa je nadbiskupu odgovorio veoma srdačno, a u svome govoru dotaknuo se svake misli nadbiskupova govora. Žao mi je, što sam već zaboravio sadržaj Papina govora, ali toga se živo sjećam, da smo svi hodočasnici ponijeli iz ove audijencije najugodniju uspomenu na Papu i na veliku ljubav, koju nam je očitovao u svojem govoru i u cijelome svome vladanju prema nama u ovoj audijenciji.

Priredio Mons. Dr Josip Lončarić.

S dopuštenjem duhovne oblasti nadbiskupije zagrebačke od 30. siječnja 1935. br. 873.

Proslavimo svuda Bl. Marka Križevčanina!

POSLANICA ZAGREBAČKOG NADBISKUPA KOADJUTORA

Zagrebački nadbiskup koadjutor preuzv. g. dr. Alojzije Stepinac izdao je krasnu poslanicu o bl. Marku Križevčaninu i o ovogodišnjim proslavama njegove tridesete godišnjice, otkako je proglašen blaženim. U toj poslanici se iznosi, tko i što je bio bl. Marko, a onda dodaje preuzvišeni nadbiskup koadjutor ove pouke, koje treba da se svima Hrvatima katolicima ucijepe u dušu i srce:

»Predragi vjernici! Zar ne gledamo i mi u našim krajevima, kako neki, koje je sv. Mati Crkva na svom krilu odgojila, odvraćaju uši od' istine Božje i okreću lice svoje od svoje Majke rimokatoličke Crkve. A razlog? **Jedni iz pustih zemaljskih interesa kao Ezav, što je prodao svoje prvorođenstvo za zdjelu leće. Drugi, jer nisu učvrstili svoje vjere zanemarujući milosti, pa je svaki vjetrić ili novotarija kadra da ih poruši kao stablo bez korjena. Treći, jer traže u sv. vjeri svoje želje, a ne svetost života i ispunjavanje volje Božje. Ovakvi ne ljube sv. Crkvu, kako to Isus Bog traži i želi. Ugledajmo se zato u bl. Marka Križevčanina.**

Kalvin Rákoczy htio je pod svaku cijenu da bl. Marka Križevčanina predobije za svoje krivovjerje, za kalvinizam, pa je k Blaženiku poslao svoga pouzdanika. Ovaj reče bl. Marku, kako mu plemići poručuju, da će

mu dati sva dobra seplačke opatije, ako otpadne od rimokatoličke Crkve. Blaženik je otklonio sve zamamne ponude i rekao:

»Druge vjere ne poznajem, nego katoličku, a nju ću s Božjom pomoći do zadnjeg daha držati, pa nema obećanja, koja bi me sklonila, da je ostavim.«

Kalvinci su dugo, raznovrsno i strašno mučili blaženog Marka i njegova dva druga, te muke njihove ne zaostaju za mukama prvih kršćana u doba poganskih progona u rimskoj državi. No ova su tri junaka podnijela rado i spremno sve muke, jer je u njihovoj duši plamsala jaka vatra ljubavi Bogu i njegovoj sv. rimokatoličkoj Crkvi. Oni su mogli kazati: »Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Nevolja ili stiska ili progonstvo? Ili glad ili golotinja ili pogibao ili mač? Ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sadašnjost, ni budućnost, ni sile, ni visina, ni dubina, ni drugo kakvo stvorenje ne može nas rastaviti od ljubavi Božje, koja je u Kristu Isusu Gospodinu našemu.« (Rim, 8, 35—39).

Blaženi je Marko i u najtežim mukama, u gladi i žeđi ostao vazda vjeran sin svete Majke Crkve.

I sada udaraju na Crkvu katoličku valovi sa svih strana; valovi krivovjerja i bezboštva. Čas podmuklo, čas otvoreno, sad štampom (novinama i knjigama), sad živom riječju, katkada pod plaštem narodnih probitaka, katkada pod izlikom društvenog napretka, ali svi ti udarci smjeraju jednome cilju — da poruše rimokatoličku Crkvu. Svi ti pokusi hoće da nas otcijepe od prave Crkve Isusove i od njezine glave sv. Oca Pape. Što ćemo mi na sve to? Učinit ćemo ono, što radi bršljan. Kad ga vjetar udara, on se još jače pričvrsti uz tvrdi hrast.

Tako i mi prionimo uz crkvu rimokatoličku i njezinu duhovnu glavu sv. Oca Papu po primjeru blaženog Marka Križevčanina.

Kad su kalvinski vojnici provalili u sobu, gdje je bio bl. Marko sa svojim drugovima mučenicima, oteše im crkvene dragocjenosti i odijela i napokon doviknuše: »Spremajte se na smrt!« Kad upitaše za uzrok, odgovore im vojnici: »Jer ste papiste. U ostalom sutra ćete vidjeti.«

Papiste! Ne rijetko se dovikuje i nama danas ta riječ. No mi rimokatolici ne trebamo se toga ni najmanje stiditi, jer je to Božja volja i zapovijed, da sv. Oca Papu poštujemo kao vrhovnu glavu Crkve i tu naredbu Kristovu ne smijemo nikada pogaziti, pa ni uz cijenu života.

Blaženi Marko Križevčanin je svoju odanost prema sv. Ocu Papi zapečatio svojom krvlju. Volio je i u smrt, nego li da se i za čas pokoleba u toj odanosti. Kalvinci su ga smaknuli kao papistu, a Bog ga je proslavio čudesima i time pokazao, da je Marko pravo učinio.

Zbog svega toga, dragi vjernici, naša je dužnost, da dostojno proslavimo blaženog Marka Križevčanina kao velikana u ljubavi i odanosti prema Bogu, sv. Crkvi i njezinoj glavi sv. Ocu Papi. Na to nas veže i zahvalnost prema Blaženiku, koji je sigurno od svoje smrti (7. IX. 1619.) do danas isprosio od Boga mnogo milosti našemu narodu. Imajući sve to pred očima, **postavili smo Katoličku Akciju u nadbiskupiji zagrebačkoj pod zaštitu blaženoga Marka Križevčanina.**

On će nam isprositi, da katolici naše Nadbiskupije stupe odlučno pod barjak Kristov i ustrajno započnu »biti bojak dobar.« (1 Tim. 1, 18) Vruće želim, da svi vjernici zazivlju bez prestanka blaženoga Marka, te nam tako svima po njegovu zagovoru dragi Bog udijeli dar nepokolebive vjere, i tako postanemo »Kristov ugodan miris i među onima, koji se spasavaju i koji propadaju; jednima miris od smrti za smrt, a drugima miris od života za život.« (2 Kor. 2, 15—16).

No treba da i vanjskim načinom proslavimo ove godine blaženoga Marka Križevčanina. U Zagrebu će se to učiniti u katedrali i u drugim crkvama, o čemu će vjernici pravodobno biti obaviješteni, a u ostaloj nadbiskupiji neka to bude na dan, koji odredi župnik. Tom prilikom neka nastupe sva društva Katoličke Akcije sa svojim barjacima kod svečane sv. Mise ili ophoda, a članovi i članice tih društava neka svakako pristupe taj dan k Stolu Gospodnjemu u nakani, te nam dragi Bog po zagovoru ovog svog mučenika oživi vjeru prema presv. Trojstvu, učvrsti odanost sv. Crkvi i sv. Ocu Papi.

Pravo je, da crkvenoj proslavi pridružimo i vanjsku pomoć zborovanja, akademija, predstava i slično. To se može izvesti i u razne dane tokom ove godine. Svakako neka ne izostane u tome ni jedna župa.

Križevci, rodni grad blaženoga Marka, kani osobitim načinom proslaviti ovu 30. godišnjicu beatifikacije. To je pravo i pohvalno. **Dao Bog, da ova zajednička proslava širom nadbiskupije dovede što prije do proglašenja svetim bl. Marka Križevčanina!«**

„JERONIMSKO SVIJETLO“ izdaje Hrvatsko Književno Društvo sv. Jeronima u Zagrebu, Trg Kralja Tomislava 21. Odgovorni urednik: Dr. Josip Audrić, Zagreb, Trenkova ulica 1. Tisak Nadbiskupske tiskare u Zagrebu. Za tiskaru odgovara: Stjepan Marinović, Zagreb, Kamaufova ulica 16.